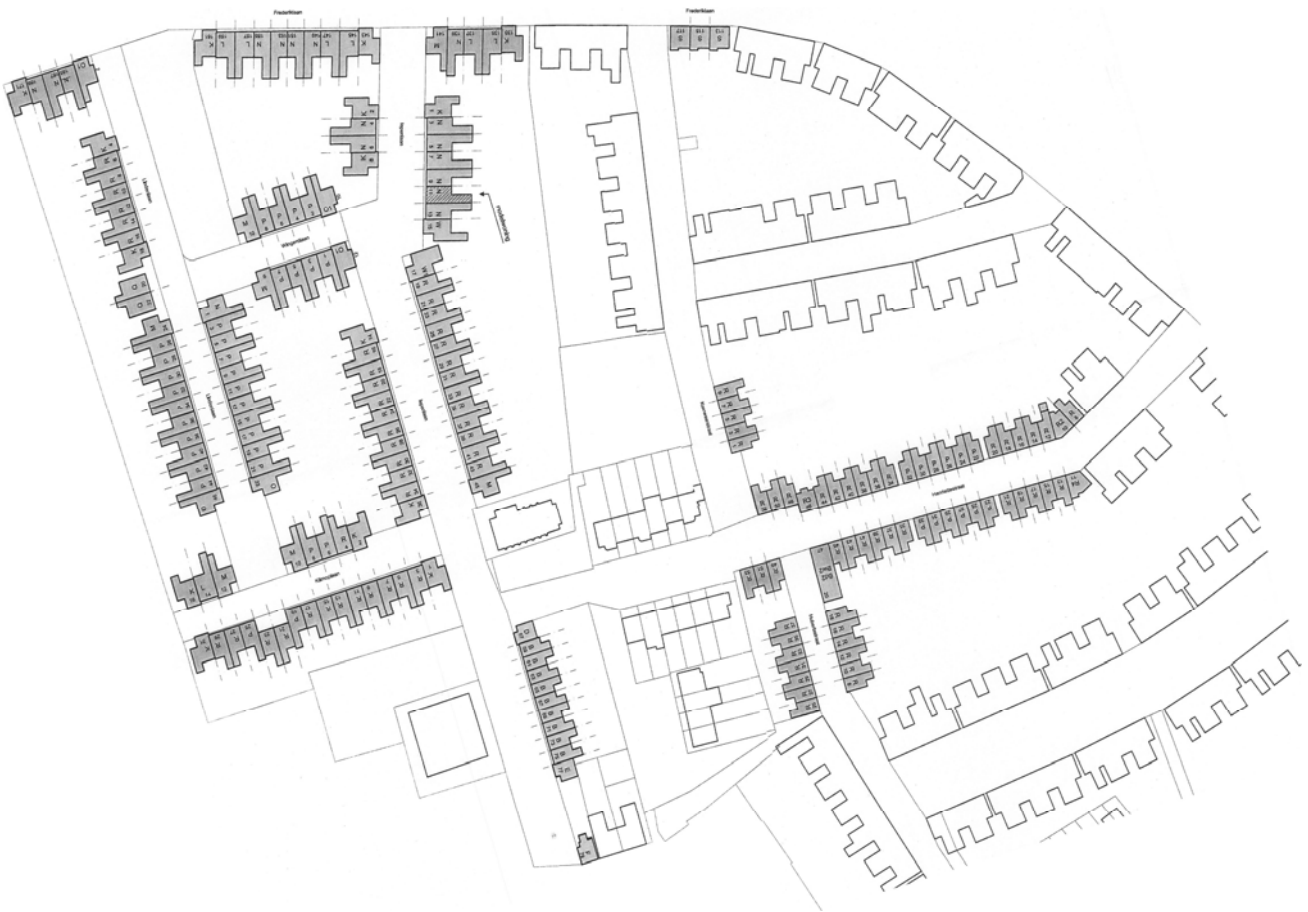

Vleermuizen en vogels in de wijken Oud Philipsdorp en Baselbuurt te Eindhoven

Wesley Overman (Zoogdierverseniging)
Vincent de Boer (SOVON)

6 oktober 2011

2011.19
Rapport van de Zoogdierverseniging en SOVON
In opdracht van Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl

Vleermuizen en vogels in de wijken Oud Philipsdorp en Bazelbuurt te Eindhoven

Rapport nr.: 2011.19
Datum uitgave: 6 oktober 2011
Auteur: W.G. Overman & V. de Boer
Status: definitief
Vrijgave: S.J. Vreugdenhil
Productie: **Zoogdiervereniging**
Bezoekadres: Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
Postadres: Postbus 6531
6503 GA Nijmegen
Tel.: 024 7410500
info@zoogdiervereniging.nl
www.zoogdiervereniging.nl
SOVON
Bezoekadres: Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
Postadres: Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Tel.: 024 7410410
info@sovon.nl
www.sovon.nl
Gegevens opdrachtgever: Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl
t.a.v. de heer J. Roth
Postbus 280
5600 AG Eindhoven
Contactpersoon
opdrachtgever: Dhr. J. Roth
Oplage: Digitaal en driemaal hardcopy

Deze notitie kan geciteerd worden als:

Overman W.G. & V. de Boer. 2011. Vleermuizen en vogels in de wijken Oud Philipsdorp en de Bazelbuurt te Eindhoven. Rapport 2011.19. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Probleemstelling	3
1.3	Doelstelling	4
2	METHODE	5
2.1	Vleermuizen	5
2.2	Vogels	5
3	RESULTATEN	6
3.1	Vleermuizen	6
3.2	Vogels	7
4	DISCUSSIE EN CONCLUSIE	9
4.1	Vleermuizen	9
4.2	Vogels	9
6	BIJLAGEN	12
	Bijlage 1 Maatregelen renovatie Philipsdorp fase 1	12

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De voorliggende rapportage met betrekking tot het onderzoek naar de aanwezigheid van gierzwaluwen, huismussen en vleermuizen in de Bazelbuurt en Oud Philipsdorp te Eindhoven is opgesteld door de Stichting VZZ en SOVON Stichting Vogelonderzoek Nederland op verzoek van Stichting Woonbedrijf SWS.HhvL.

De Stichting Woonbedrijf SWS.HhvL heeft concrete uitvoeringsplannen voor de renovatie van delen van de wijken Bazelbuurt en Oud Phillipsdorp. Beoogd is om in de eerste fase 206 woningen in oude staat terug te brengen, maar deze ook aan te passen aan de moderne eisen. Naast herstel van het gevelwerk, worden de dakpannen, deuren ramen en kozijnen vervangen, worden schoorstenen hersteld en loodslabben nieuw aangebracht. Aan de binnenzijde van de woningen wordt nieuwe isolatie aangebracht. Met de renovatie van de woningen zal al medio augustus 2011 gestart worden.

Aanwezige groenstructuren (bomen en plantsoenen) zullen niet verwijderd worden, maar waar mogelijk uitgebreid. Tevens bestaan er plannen om de groenvoorzieningen te verbeteren en faunapasages te realiseren. In fase 2 worden andere delen van de wijken onderhanden genomen.

Voor meer grootschalige renovatie, sloop- en bouwplannen, alsmede voor het (tijdelijk) verwijderen of herinrichten van groenvoorzieningen is het toetsen van de effecten van de werkzaamheden op de (mogelijke) aanwezigheid van vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen vereist onder de Flora- en faunawet.

1.2 Probleemstelling

Er werd verwacht dat er zowel vleermuizen (Chiroptera) als gierzwaluwen (*Apus apus*) en huismussen (*Passer domesticus*) in de wijken Bazelbuurt en Oud Phillipsdorp aanwezig zijn. In het kader van de Flora- en faunawet was het daarom noodzakelijk verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes van voornoemde soortgroepen door middel van veldonderzoek aan te tonen of juist uit te sluiten.

Wanneer in het plangebied verblijfplaatsen van vleermuizen, gierzwaluwen en/of huismussen aanwezig zijn, en/of wanneer het plangebied essentiële functies (foerageergebied / vliegroutes) vervult voor verblijfplaatsen van deze soorten dan kan de (her) ontwikkeling in strijd zijn met artikel 9 t/m 11 van de Flora- en faunawet. Voor de renovatie is dan een ontheffing (bij aanvraag bij het ministerie) dan wel 'verklaring van geen bezwaar' (via Wabo-loket van de gemeente) in het kader van de Flora- en faunawet vereist, inclusief een uitgewerkt mitigatie- en compensatieplan. Het is ook niet de verwachting dat de hier besproken ontwikkeling door het ministerie als 'dwingende reden van groot openbaar belang' in het kader van de Flora- en faunawet en de Europese Habitatrichtlijn wordt aangemerkt. In dat geval is het niet mogelijk een ontheffing of verklaring van geen bezwaar te krijgen.

De werkzaamheden kunnen dan alleen uitgevoerd worden op een dusdanige manier dat er geen verboden van de Flora- en faunawet worden overtreden. De functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaatsen van beide soortgroepen mag dan niet in het geding zijn. Dit kan alleen met een op veldonderzoek gebaseerd mitigatieplan. Hierin wordt beschreven hoe en wanneer delen gesloopt kunnen worden, en hoe functies van groen of bebouwing tijdelijk en uiteindelijk definitief zullen worden hersteld en hoe het proces ecologisch wordt begeleidt.

Ook wanneer er uiteindelijk geen negatieve effecten op aanwezige beschermde fauna zullen optreden wordt aanbevolen bij de Dienst Regelingen (de ontheffingverlener) toch een ontheffing aan te vragen en te laten beoordelen. Wanneer geen verboden worden overtreden volgt een positieve afwijzing of een verklaring van geen bezwaar.

1.3 Doelstelling

Het in deze rapportage besproken onderzoek had als doel:

- het vaststellen of uitsluiten van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen in het plangebied;
- het op essentiële plaatsen vaststellen of uitsluiten van de functies van foerageergebied of vliegroute voor vleermuizen.
- het bepalen van de werkwijze en maatregelen die eventueel nodig zijn om bij de uitvoering geen ontheffing nodig te hebben, of om voor een ontheffing of verklaring van geen bezwaar in aanmerking te komen.

Het onderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Zijn er in de gebouwen nestplaatsen van gierzwaluwen of huismussen aanwezig?
2. Zijn er in de gebouwen kraam-, zomer-, paar,- en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig?
3. Zijn er in het plangebied of een deel daarvan voor vleermuizen essentiële foerageergebieden of vliegroutes aanwezig?
4. Wat is het te verwachten effect van de ingreep op de aanwezige gierzwaluwen, huismussen en vleermuizen op de lokale of regionale populatie?
5. Is de ingreep in strijd met de Flora- en faunawet, en zo ja,
 - wat zijn de mitigerende maatregelen waarmee het overtreden van verboden voorkomen kan worden
 - of wat zijn de mitigerende en/of compenserende maatregelen waarmee een ontheffing – als een groot algemeen belang aanwezig is – kan worden verkregen?

2 METHODE

2.1 Vleermuizen

Uitgangspunt van de Zoogdierverseniging is dat gewerkt wordt volgens het protocol voor vleermuisonderzoek zoals dat is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur in samenwerking met de Zoogdierverseniging. Dit protocol is gevolgd.

Op basis van de bevindingen van de uitgevoerde ecologische quickscan en interpretatie van luchtfoto's zijn de volgende bezoeken aan het projectgebied gebracht:

- 15 juni: Vaststellen van kraamverblijfplaatsen of andere zomerverblijfplaatsen van vleermuizen. Tegelijk worden binnen dit bezoek de belangrijkste foerageergebieden en vliegroutes en de mogelijke functie van de natuurlijke groenstructuur aan de noordzijde vastgesteld.
- 5 juli: Vaststellen van kraamverblijfplaatsen of andere zomerverblijfplaatsen van vleermuizen. Tegelijk worden binnen dit bezoek de belangrijkste foerageergebieden en vliegroutes en de mogelijke functie van de natuurlijke groenstructuur aan de noordzijde vastgesteld.
- 1 augustus: Vaststellen van paarverblijfplaatsen van vleermuizen, alsmede aan dit type verblijfplaatsen gebonden foerageergebieden. Dit bezoek is ook gericht op het vaststellen van (massa-) winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen in gebouwen.
- 15 augustus: Vaststellen van paarverblijfplaatsen van vleermuizen, alsmede aan dit type verblijfplaatsen gebonden foerageergebieden.

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd met een ultrasoondetector (Pettersson D240x). Indien nodig voor determinatie worden geluidopnamen gemaakt voor analyse in het programma BatSound.

2.2 Vogels

Op basis van de bevindingen van de uitgevoerde ecologische quickscan en interpretatie van luchtfoto's zijn de volgende bezoeken aan het projectgebied gebracht:

- 15 juni: Het vaststellen van territoria van gierzwaluwen en huismussen.
- 5 juli: Het vaststellen van territoria van gierzwaluwen en huismussen.

Beide bezoeken worden uitgevoerd door één persoon en worden gecombineerd met het vleermuisonderzoek later op de avond.

3 RESULTATEN

3.1 Vleermuizen

Het projectgebied wordt gebruikt door de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

De laatvlieger werd foeragerend aangetroffen bij het huizenblok aan de Keerweerstraat huisnummer 1 t/m 9 en in het perkje hier tegenover.

De gewone dwergvleermuis is verspreid in het plangebied aangetroffen. Foeragerende dieren zijn op diverse locaties gevonden en kunnen ook overal worden verwacht.

Op de Wingerdlaan 7 werd kort gezwermd door een enkel individu van de gewone dwergvleermuis, maar dit dier vloog hier niet naar binnen in een verblijfplaats. Een bewijs voor de aanwezigheid van een verblijfplaats is hier dus niet gevonden.

In de gebouwen waar geen renovatie zal plaatsvinden is op het hoekhuis op de kruising van de Keerweerstraat met de Henriëtestraat een roepend mannetje gewone dwergvleermuis aangetroffen. Dit is een indicatie voor de aanwezigheid van een paarverblijfplaats in de onmiddellijke omgeving van het roepende dier. Omdat deze paarverblijfplaats zich bevindt in een van de gebouwen die niet gerenoveerd zal worden wordt deze niet bedreigd door de renovatiewerkzaamheden.

Ten slotte zijn er 4 vliegroutes van de gewone dwergvleermuis gevonden, waar enkele dieren gebruik van maken.

1. Er is een vliegroute aanwezig langs de huizen aan de Frederiklaan (nrs. 143-171). Het is aannemelijk dat deze vliegroute van de Frederiklaan het hele traject vanaf huisnummer 133 tot en met 171 beslaat.
2. De gehele Wingerdlaan wordt als vliegroute gebruikt.
3. Er loopt een vliegroute tussen de kruising van de Lindenlaan met de Wingerdlaan en de achtertuinen van de Lindenlaan 1 t/m 23, Wingerdlaan 1 t/m 9, Iepenlaan 14 t/m 36 en Klimoplaan 2 t/m 10.
4. De Klimoplaan en Henriëtestraat zijn met elkaar verbonden door een vliegroute, die ook gedeeltelijk over de Iepenlaan loopt.

Het is zeer aannemelijk dat een verbinding tussen de vliegroutes 1 en 2 bestaat over de Lindenlaan. Ook een verbinding tussen de vliegroutes 1, 2 en 4 is te verwachten. Ten slotte is het zeer waarschijnlijk dat vliegroute 3 en 4 met elkaar verbonden zijn.

3.2 Vogels

Tijdens een veldbezoek door dhr. Hans Huitema (Zoogdierverseniging) samen met dhr. Arjan Ooms van de lokale Gierzwaluwwerkgroep zijn op negen locaties in de te renoveren woningen verblijfplaatsen van huismus gevonden (zie figuur 1). Nestelende gierzwaluwen werden niet aangetroffen. In deze rapportage zal daarom verder alleen worden ingegaan op de huismus.

Figuur 1: Vleermuis –en vogelwaarnemingen in het plangebied.

4 DISCUSSIE EN CONCLUSIE

4.1 Vleermuizen

De plannen zoals bijgevoegd in bijlage 1 leveren voor de laatvlieger en ruige dwergvleermuis geen knelpunten op. De laatvlieger gebruikt de vegetatie tegenover het huizenblok aan de Keerweerstraat huisnummer 1 t/m 9. Indien deze vegetatie ongeschonden blijft, ondervindt de laatvlieger geen negatieve effecten van de wijkrenovatie.

Indien de vegetatie in het plangebied onveranderd blijft zullen de geplande werkzaamheden geen negatieve effecten hebben op de foerageergebied-functie van het plangebied voor de gewone dwergvleermuis.

In de te renoveren woningen zijn geen verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het is echter niet geheel uit te sluiten dat de plek waar kort werd gezwermd aan de Wingerdlaan 7, incidenteel als verblijfplaats wordt gebruikt. Als het hier daadwerkelijk een (incidentele) verblijfplaats zou betreffen, dan is het in ieder geval geen belangrijke verblijfplaats voor de lokale populatie.

De vliegroutes van gewone dwergvleermuizen in het plangebied zullen niet worden aangetast indien de huidige vegetatie onveranderd blijft.

Op grond van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er ten aanzien van vleermuizen geen negatieve effecten te verwachten zijn ten gevolge van de wijkrenovatie. De functionaliteit van in de omgeving aanwezige vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen komt niet in het geding.

4.2 Vogels

De verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden enkel overtreden wanneer de door dit artikel beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen hun specifieke functie niet meer naar behoren kunnen vervullen en de functionaliteit van deze beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen door het uitvoeren van de werkzaamheden achteruit gaat of (volledig) wordt aangetast. De vaste rust- en verblijfplaatsen kunnen hierdoor niet meer dezelfde functie bieden als voorheen.

Door de werkzaamheden zullen nestlocaties van de huismus verdwijnen. Zonder aanvullende maatregelen zal de huismus hierdoor zeer waarschijnlijk uit de wijk verdwijnen. De regionale populatie in de stad Eindhoven is niet goed genoeg in kaart gebracht om de invloed van het eventuele verdwijnen van de betreffende lokale populatie op de regionale populatie te benoemen. Het is echter zeer aannemelijk dat de betreffende huismussen niet naar elders zullen vertrekken. De regionale staat van instandhouding kan dus in het geding komen. Er gaan geen foerageergebieden verloren, aangezien tuinen en openbaar groen gehandhaafd blijven.

Zonder aanvullende maatregelen is de ingreep in strijd met de Flora- en faunawet. Mitigerende maatregelen zijn derhalve noodzakelijk om strijdigheid met de Flora- en faunawet te voorkomen.

Mitigerende maatregelen:

- De schadelijke werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van de huismus die loopt van 1 maart tot 31 augustus en onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vogels.
- In 2011 zijn werkzaamheden binnen deze periode slechts mogelijk op locaties waar zich geen vaste verblijfplaatsen van huismussen bevinden (zie figuur 1). Indien de werkzaamheden tijdens een volgend broedseizoen uitgevoerd worden, dient eerst in kaart gebracht te worden waar zich dat seizoen bewoonde nesten bevinden, om te kunnen bepalen waar de werkzaamheden tussen 1 maart en 31 augustus veilig kunnen worden uitgevoerd.
- Om de huidige populatieomvang te behouden worden tijdens de werkzaamheden vogelvides of nestkasten geplaatst op locaties van huidige verblijfplaatsen. Deze nieuwe nestgelegenheid dient uiterlijk op 1 maart 2012 gereed te zijn voor het nieuwe broedseizoen. Op deze manier gaan door de werkzaamheden geen bestaande nestplaatsen verloren. Om zekerheid te hebben dat voldoende nestgelegenheid geboden wordt, stellen wij voor om het huidige aantal nestplaatsen te verdubbelen. De vogelvides dienen dus een capaciteit te hebben om minimaal twintig paar Huismussen te huisvesten. Op de website van Vogelbescherming Nederland is informatie te vinden over nestkasten voor huismussen (www.vogelbescherming.nl/vogels_beschermen/stad_en_dorp/huismus_/vogelvide_).

Eindconclusie en advies:

Het is niet mogelijk ontheffing te krijgen voor het overtreden van verboden van de Flora- en faunawet op het gebied van huismus. Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet is derhalve niet nodig voor de werkzaamheden voor wat betreft vogels. . In het werkplan dient te worden aangetoond op welke wijze strijdigheid met de verboden voorkomen wordt, middels mitigerende maatregelen.

Als er voor 1 september 2011 begonnen wordt met de werkzaamheden, dient gestart te worden met werkzaamheden aan de woningen waar geen vaste verblijfplaatsen van huismussen zijn gevonden (zie figuur 1).

Daarnaast zullen tijdens de renovatie mitigerende maatregelen genomen moeten worden om geschikte verblijfplaatsen voor huismussen te creëren op of rondom locaties waar deze door de voorgenomen werkzaamheden verdwijnen. De huidige nestplekken zouden hiervoor vervangen kunnen worden door nieuwe nestplekken. De capaciteit zal minimaal het dubbele moeten zijn, zodat de vogels keuze hebben. In dit geval komt dat neer op minimaal 20 nestplekken.

Tijdens de renovatie moeten potentiële slaapplaatsen van huismussen, zoals een grote wingerd (figuur 2) zo veel mogelijk ontzien worden.

Figuur 2: Potentiële slaapplaats van huismus in wingerd.

Indien bovenstaande maatregelen niet getroffen worden, is overtreding van de Flora- en faunawet niet uit te sluiten. Naast het feit dat het verplicht is vanuit een juridisch kader, maakt de initiatiefnemer natuurlijk ook goede sier met het behoud van de lokale huismussenpopulatie. Anno 2011 een zeer actueel onderwerp binnen de zogenaamde stadsnatuur. Het zou voor de initiatiefnemer dan ook een communicatiepunt in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen kunnen zijn.

6 BIJLAGEN

Bijlage 1 Maatregelen renovatie Philipsdorp fase 1

De aanpak van de buitenzijde van de 208 eengezinswoningen Bazelbuurt en Oud Philipsdorp (bouwjaar 1917-1923; eerder gerenoveerd rond 1980) is vooral gericht op het behoud en mogelijk terughalen van de oorspronkelijke architectonische kwaliteit. Bij de aanpak wordt rekening gehouden met een levensduurverlenging van minimaal 25 jaar.

De maatregelen aan de schil komen in hoofdzaak neer op:

- Herstellen schade gevelmetselwerk en vervangen van het voegwerk.
- Het reinigen van het gevelmetselwerk.
- Vervangen van alle gevelkozijnen, inclusief ramen, deuren en beglazing.
- Vervangen van de voordeuren.
- Vervangen van de dakpannen door nieuwe keramische pannen.
- Vervangen van de complete dakkapellen.
- Repareren van de schoorstenen, inclusief het loodwerk.
- Vervangen van de goten aan voor-, achter- en zijgevels, inclusief de hemelwaterafvoeren.

Aanvullend wordt de thermische kwaliteit van de schil verbeterd:

- Isolatie van het schuine dak aan de binnenzijde.
- Plaatsen dubbelglas (HR++) in de nieuwe kozijnen, ramen en deuren.
- Vervanging nog aanwezige houten begane grondvloeren door nieuwe thermovloeren (laag isolerende kleikorrels met een cementgebonden druklaag).
- Vervangen van de ongeïsoleerde stampbetonvloeren van de aanbouwen door nieuwe geïsoleerde betonvloeren 'op zand'.
- Aanbrengen voorzetwanden aan de binnenzijde tegen de steens buitenwanden aanbouwen.
- Aanbrengen isolatie aan de binnenzijde van de ongeïsoleerde platte en schuine daken van de aanbouwen.